

2. lekce

Gramatika

1. KONJUGACE

Do 1. konjugace patří slovesa zakončená v 1. osobě singuláru indikativu přítomnosti aktiva na **-ō** a v infinitivu přítomnosti aktiva na **-āre**. Prézenní kmen těchto sloves je zakončen na vokál **-ā-**.

Vzor: laudō, āre, āvī, ātum „chválit“

INDIKATIV PRÉZENTU, IMPERFEKTA A FUTURA I, IMPERATIV A INFINITIV

Indikativ přítomnosti

Indikativ přítomnosti je oznamovací způsob přítomného času, který do češtiny obvykle překládáme přítomným časem nedokonavých sloves. Tvary indikativu přítomnosti se tvoří přidáním osobních přípon k prezennímu kmeni. V 1. osobě singuláru aktiva i pasiva však kmenový vokál **-ā-** mizí.

Aktivum				Pasivum			
sg.	1. os.	laud-ō	chválím	sg.	1. os.	laud-or	jsem chválen
	2. os.	laud-ā-s ¹			2. os.	laud-ā-ris	
	3. os.	laud-a-t			3. os.	laud-ā-tur	
pl.	1. os.	laud-ā-mus		pl.	1. os.	laud-ā-mur	
	2. os.	laud-ā-tis			2. os.	laud-ā-minī	
	3. os.	laud-a-nt			3. os.	laud-a-ntur	

Před příponami **-t**, **-nt**, **-r**, **-ntur** dochází ke krácení vokálu na **-a-**.

Imperativ

Latina má v imperativu tvary pouze pro 2. osobu singuláru a 2. osobu plurálu aktiva.

2. os. sg.	laud-ā	chval!
2. os. pl.	laud-ā-te	chvalte!

Český rozkaz pro 1. osobu plurálu „chvalme“ se v latině vyjadřuje pomocí konjunktivu, viz 15. lekce. Latina má dále i tzv. imperativ II, o kterém je souhrnně pojednáno v 32. lekci.

Infinitiv

Od prezenního kmene latina tvoří dva infinitivy, infinitiv přítomnosti aktiva a infinitiv přítomnosti pasiva.²

inf. prez. akt.	laud-ā-re	chválit	inf. prez. pas.	laud-ā-rī	být chválen

Indikativ imperfekta

Indikativ imperfekta je minulý čas, kterým se vyjadřují **děje v jejich průběhu** nebo děje probíhající **současně s jiným dějem minulým**. Indikativ imperfekta se dále používá pro **popis** a **opakované děje** v minulosti. Tvoří se pomocí sufixu **-bā-**, který se vkládá mezi kmenový vokál **-ā-** a osobní příponu. Do češtiny se obvykle překládá **minulým časem nedokonavých sloves** (např. „chválil jsem“). Minulý čas českých nedokonavých sloves a latinský indikativ imperfekta však nejsou přesnými ekvivalenty,

¹ Pomlčkou odděluji kmenový vokál a příponu pro povědomí o struktuře slovesného tvaru. Termínem „koncovka“ se označuje spojení vokálu a osobní přípony.

² Latina má šest infinitivů, a proto je nutné určit vždy čas i rod infinitivu.

protože fungování časovo-vidového systému je v obou jazycích různé. Při překladu souvislých textů je proto třeba řídit se spíše celkovým významem textu a nepřekládat slovesné tvary automaticky.

Aktivum			Pasivum				
sg.	1. os.	laud-ā-ba-m	chválil jsem	sg.	1. os.	laud-ā-ba-r	byl jsem chválen
	2. os.	laud-ā-bā-s			2. os.	laud-ā-bā-ris	
	3. os.	laud-ā-ba-t			3. os.	laud-ā-bā-tur	
pl.	1. os.	laud-ā-bā-mus		pl.	1. os.	laud-ā-bā-mur	
	2. os.	laud-ā-bā-tis			2. os.	laud-ā-bā-minī	
	3. os.	laud-ā-ba-nt			3. os.	laud-ā-ba-ntur	

Před příponami *-m, -t, -nt, -r, -ntur* dochází v sufixu *-bā-* ke krácení vokálu.

Indikativ futura I.

Indikativ futura je budoucí čas, který vyjadřuje budoucí děje a do češtiny se překládá budoucím časem dokonavých i nedokonavých sloves (např. „budu chválit“ i „pochválím“).

Tvoří se pomocí koncovek, které se připojují k prezntnímu kmeni. Typickou hláskou v koncovkách futura je stejně jako u imperfekta *-b-*, které ale není následováno ve všech osobách stejným vokálem.

Aktivum			Pasivum				
sg.	1. os.	laud-ā-bō	budu chválit, pochválím	sg.	1. os.	laud-ā-bo-r	budu chválen, budu pochválen
	2. os.	laud-ā-bi-s			2. os.	laud-ā-be-ris	
	3. os.	laud-ā-bi-t			3. os.	laud-ā-bi-tur	
pl.	1. os.	laud-ā-bi-mus		pl.	1. os.	laud-ā-bi-mur	
	2. os.	laud-ā-bi-tis			2. os.	laud-ā-bi-minī	
	3. os.	laud-ā-bu-nt			3. os.	laud-ā-bu-ntur	

PÁDOVÉ VAZBY SLOVES

V latině se stejně jako v češtině slovesa pojí s určitými pády, např. sloveso „dát“ má vedle podmětu v nominativu přímý předmět v akuzativu „co“ a nepřímý předmět v dativu „komu“. Pádové vazby odlišné od češtiny jsou uvedeny ve slovníku a je nutné se je naučit v rámci slovní zásoby. Příkladem odlišné pádové vazby je např. sloveso *adiuvō, āre* „pomáhat“, které se v latině pojí s akuzativem, ale český ekvivalent „pomáhat“ s dativem.

Slovesa, která se mohou pojit s předmětem v akuzativu, se nazývají **přechodná** neboli **tranzitivní** (např. „číst (co)“) a slovesa pojící se s předmětem v jiném pádě než v akuzativu nebo slovesa bez předmětu se nazývají **nepřechodná** neboli **intransitivní** (např. „prospívat (komu)“).

PASIVUM

Tvary latinského pasiva slouží k vyjádření pasiva (podmět je zasahován dějem, ale nevykonává ho, např. „jsem chválen“) i media (podmět je dějem zasahován a zároveň ho vykonává, např. „myji se“).

Tvary pro všechny osoby pasiva lze vytvořit pouze od sloves tranzitivních, slovesa intransitivní mají v pasivu jen 3. os. sg. s neosobním významem, srov. české „jde se“, „pracuje se“ atd.

Překlad

Do češtiny lze latinské pasivum přeložit

- slovesem v pasivu
- zvrtným slovesem

Je rovněž možné a někdy vhodné nahradit při překladu latinské pasivum aktivem a větu příslušným způsobem přeformulovat (tj. místo „řeč byla přednesena řečníkem“ použít překlad „řečník pronesl řeč“).

Každé české zvrtné sloveso však nelze automaticky překládat do latiny pasivem. Některým českým zvrtným slovesům odpovídají aktivní tvary latinských sloves, např. českému „procházet se“ odpovídá latinské *ambulō, āre*. Odpovídá-li latinskému aktivnímu slovesu české aktivní sloveso, např. *lavō, āre* „mýt, umývat“, budou českým zvrtným tvarům odpovídat latinské pasivní tvary. Informaci o českých ekvivalentech latinských sloves je nutné najít ve slovníku.

V případě odlišné pádové vazby mezi latinou a češtinou je třeba použít při překladu do češtiny jinou konstrukci nebo synonymum se stejnou pádovou vazbou jako v latině. Např. tvar *adiuvor* lze přeložit jako „pomáhá se mi“ nebo „jsem podporován“. Na úrovni vět je často vhodné zvolit překlad větou se slovesem v aktivu.

Vyjádření činitele děje

V pasivních větách může (ale nemusí) být vyjádřeno, kdo děj vykonává, tj. činitel neboli původce děje. V češtině se vyjadřuje jménem v 7. pádě (např. „byl napaden rozvášněným davem“, „byl vyznamenán prezidentem republiky“).

V latině se činitel pasivního děje vyjadřuje:

- předložkou *ā / ab* s **ablativem**, pokud je činitel **životný**
- prostým **ablativem bez předložky**, pokud je činitel **neživotný** („vítr“, „příroda“ apod.)

U předložky se forma *ā* používá v případě, že následující slovo začíná na konsonant, forma *ab* v případě, že následující slovo začíná na vokál nebo *h*-.

Převod z aktiva na pasivum

Větu obsahující sloveso s předmětem v akuzativu je možné stejně jako v češtině převést do pasiva. Původní předmět se stává podmětem, původní podmět se vyjádří ablativem s předložkou nebo prostým ablativem a sloveso se převede do pasiva a upraví se tak, aby byla zachována shoda přísudku s podmětem.

Větu *magistrae puellam laudant* „učitelky chválí dívku“ tedy převedeme do pasiva takto:

1. **původní předmět** v akuzativu (*puellam* „dívku“) se stane **podmětem** (*puella* „dívka“)
2. sloveso změní rod **z aktiva na pasivum** a zároveň změní číslo z plurálu na singulár (*laudātur* „je chválena“), aby byla zachována shoda s novým podmětem *puella* „dívka“, který je v singuláru.
3. **původní podmět** *magistrae* bude v pasivní větě vyjádřen pomocí předložky *ā* s **ablativem**, protože se jedná o životného činitele (*ā magistrīs* „učitelkami“)

aktivum	Magistrae	puellam	laudant
	Učitelky chválí dívku.		
pasivum	Puella	ā magistrīs	laudātur
	Dívka je chválena učitelkami.		

ROZŠÍŘENÍ

Slovosled v latinské větě

Slovosled je v latině relativně volný podobně jako v češtině. Lze mluvit spíše o určitých tendencích než o pevných pravidlech. V oznamovací jednoduché větě jsou větné členy obvykle uspořádány v pořadí **podmět – nepřímý předmět – přímý předmět – přísudek**. Slovosled je však určován dalšími faktory (návaznost na předchozí text, typ přísudku, typ větné struktury apod.), a proto se může odlišovat od uvedeného schématu.

Přívlastky stojí často za jménem, některá adjektiva ve funkci přívlastku se však vyskytují pravidelně i před jménem (např. adjektiva vyjadřující kvantitu „mnozí“, „někteří“ apod.). Přísloušná určení se mohou vyskytovat na různých místech věty. Záporka *nōn* „ne“ stojí před slovem, ke kterému se vztahuje.

Na předních místech ve větě se vyskytují slova, která slouží pro spojení s předchozím textem, např. *nam* „neboť“ apod. Některá slova povinně obsazují některou pozici, např. *autem* „avšak“ stojí na druhém místě ve větě.

TIPY

Překlad latinské věty

Při překladu latinské věty, např. *magistrae saepe fabulas puellis narrant*, je alespoň zpočátku dobré postupovat podle následujících pravidel:

1. Najdeme **sloveso** v určitém tvaru, určíme jeho gramatické kategorie (osobu, číslo, čas, způsob a rod) a přeložíme ho (*narrant* – 3. os. pl. ind. prez. akt. „vyprávějí“).
2. Najdeme ke slovesu **podmět** (musí být v nominativu a se slovesem shodovat, je-li např. sloveso v singuláru, musí být také v singuláru). Podmět nemusí být vždy vyjádřen. Latina stejně jako čeština nevyjadřuje povinně osobní zájmena. Podmět dále může být zřejmý z kontextu, např. z předchozí věty. (*magistrae* – nom. pl. „učitelky“)
3. Dále se zaměříme na **přímé a nepřímé předměty** (*fabulas* – ak. pl. „pověsti“; *puellis* – dat. pl. „dívkám“)
4. Potom pokračujeme s **dalšími větnými členy** (*saepe* „často“)
5. Výsledný překlad případně upravíme tak, aby byl z hlediska češtiny gramaticky správný a srozumitelný („Učitelky často vyprávějí dívkám pověsti“).

Jak hledat ve slovníku

Pro vyhledávání slovesa ve slovníku platí stejný princip jako pro substantiva. Vyhledáváme sloveso od předpokládaného slovního základu a na základě znalostí gramatiky ověřujeme, zda od něj lze vytvořit tvar nacházející se v textu. Určujeme-li např. tvar *probant*, nelze na základě slabiky *-ba-* tvrdit, že se jedná o indikativ imperfekta. V takovém případě by totiž před *-ba-* muselo předcházet *-ā-*.

Shodné tvary substantiv a sloves

Některé tvary mohou být odvozeny od slovesa i substantiva, např. *pugnā* může být:

- abl. sg. od substantiva *pugna, ae, f.* „bitva“
- 2. os. sg. imperativu od slovesa *pugnō, āre* „bojovat“

O jaký tvar se jedná, lze zjistit pouze v konkrétní větě na základě kontextu.

Slovní zásoba

adiuvō, āre, adiūvī, adiūtum + ak.	pomáhat, podporovat
aedificō, āre, āvī, ātum	stavět, budovat
ambulō, āre, āvī, ātum	procházet se
amō, āre, āvī, ātum	milovat
bene	dobře
cantō, āre, āvī, ātum	zpívat, opěvovat (něco)
castīgō, āre, āvī, ātum	kárat
cēna, ae, f.	večeře
cūra, ae, f.	péče, starost
cūrō, āre, āvī, ātum + ak.	starat se o
dō, dare, dedī, datum	dát
domina, ae, f.	paní
et	a
explicō, āre, āvī, ātum	vysvětlit
expectō (expectō), āre, āvī, ātum	čekat, očekávat
fābula, ae, f.	příběh, bajka, pověst, pohádka
habitō, āre, āvī, ātum	bydlet
industria, ae, f.	píle
labōrō, āre, āvī, ātum	pracovat
lacrima, ae, f.	slza
laudō, āre, āvī, ātum	chválit
lavō, āre, lāvī, lautum / lōtum / lavātum	umývat, mýt (koho, co)
male	špatně
mūtō, āre, āvī, ātum	měnit
narrō, āre, āvī, ātum	vypravovat
nōn	ne
optō, āre, āvī, ātum	přát si
ōrō, āre, āvī, ātum	prosit
parō, āre, āvī, ātum	připravovat
poena, ae, f.	trest
portō, āre, āvī, ātum	nosit
probō, āre, āvī, ātum	schvalovat
properō, āre, āvī, ātum	spěchat, pospíchat
prōvincia, ae, f.	provincie
pugnō, āre, āvī, ātum	bojovat
sacrificō, āre, āvī, ātum	obětovat
saepe	často
salūtō, āre, āvī, ātum	zdravit
sed	ale
semper	vždy
servō, āre, āvī, ātum	zachovávat, zachraňovat
spērō, āre, āvī, ātum	doufat
terra, ae, f.	země, půda, krajina
vīlla, ae, f.	statek
violō, āre, āvī, ātum	týrat, znásilnit, zneuctít, porušit
vituperō, āre, āvī, ātum + ak (osoba)	vytýkat (komu co), kárat (koho za co), nadávat (komu za co)
propter + ak. (věc)	

Poznámky ke slovní zásobě

- Ve slovní zásobě jsou u sloves uvedeny všechny tvary slovesné řady, ačkoliv pro vytváření probraných tvarů jsou nutné pouze první dva.
- Pádové vazby sloves jsou uvedeny pouze v případě, že se liší od češtiny.
- Sloveso *dō, dare, dedī, datum* je nepravidelné. Tvary se tvoří pomocí stejných koncovek jako u ostatních sloves 1. konjugace, vokál *-a-* se však zkracuje i v pozicích, kde mají ostatní slovesa dlouhé *-ā-*.

Cvičení

1. Určete slovesné tvary

	osoba	číslo	způsob	čas	rod	překlad
<i>laudō</i>	<i>1.</i>	<i>sg.</i>	<i>ind.</i>	<i>préz.</i>	<i>akt.</i>	<i>chválím</i>
narrat						
labōrātis						
salūtāberis						
cūrā						
cantās						
portābātur						
pugnāte						
portārī						
adiuvābāmur						
probant						
parābitis						
salūtāmus						
castīgābuntur						
amāminī						
labōrābam						
pugnant						
narrābimus						
amor						
cantābunt						
cūrābās						
salūtāre						
adiuvābitur						

2. Tvary v indikativu přezentu změňte na indikativ imperfekta

ōrō, portātis, narrat, laudātur, probantur, cantās, amāmus, salūtāmur, optō

3. Tvary v indikativu přezentu změňte na indikativ futura

habitāmus, spērātis, adiuvō, properant, parantur, salūtāris, exspectāmur, cantās, explicat, laudor

4. Imperativ 2. os. sg. změňte na imperativ 2. os. pl. a opačně

cantā, salūtāte, narrāte, spērā, sacrificāte, properā, portāte, da, explicāte, ōrā, labōrā

5. Změňte infinitiv přez. akt. na inf. přez. pas. a opačně

amāre, cantāre, salūtārī, narrāre, vituperārī, laudārī, portāre, mūtārī

6. Doplňte slovesné tvary (změňte pouze čas, všechno ostatní zachovejte)

indikativ přezentu	indikativ imperfekta	indikativ futura I.
	portābās	
salūtāminī		
		laudāberis
amāmus		
		narrābit
servant		

indikativ prézentu	indikativ imperfekta	indikativ futura I.
	dabantur	
cantātur		
castīgor		
	cūrābātis	
		adiuvābimur
	pugnābam	

7. K aktivu vytvořte pasivum a naopak

	amāminī
optābat	
parant	
salūtābō	
castīgāmus	
servābās	
	laudāberis
	dabantur
cantāre	
portābit	

8. Přeložte slovesné tvary

zpíváš, jsi chválen, budete pracovat, byli jsme zdraví, být nesen, budou vyprávět, dává se, být kárán, umývají se, umyjí se, budou umyti, byly dávány, budete milováni, bojujte, procházel jsem se

9. Přeložte do češtiny

1. Fēminae labōrant.
2. Servae fēminam salūtābant.
3. Incolae aquam in vīllam portābunt.
4. Semper bene cantābās.
5. Magistrae industriam puellārum laudābant.
6. Magistra puellīs fābulās dē contrōversiīs inter deās narrant.
7. Male labōrābant, sed pecūniā optābant.
8. In vīllā male labōrābātur.
9. Poēta dē amīcitiā cantat.
10. Magistrae puellās in scholā cūrant.

10. Vyberte správný překlad či správné překlady tvarů nebo vět

1. *Epulae parantur*: hostina se připravuje, hostina je připravována, hostiny jsou připravovány, hostiny se připravují, hostiny připravují, na hostinu se připravují
2. *Narror*: vypráví se o mně, vyprávím o sobě, žádný překlad nevyhovuje
3. *Cantatur*: zpívá, zpívá se, je zpíváno, zpívá se o ní, je opěvován
4. *Puellae lavābantur*: dívky se umývaly, dívky se umývají, dívky byly umývány, dívky jsou umývány
5. *Mēnsa lavatur*: stůl je umýván, stůl se umývá (např. každý den, často,...), stůl umývá sám sebe
6. *Puellae ā fēminā lavantur*: dívky se umývají u ženy, dívky jsou umývány ženou, žena umývá dívky, dívky umývají ženu
7. *Adiuvāris*: jsi podporován, pomáhá se ti, pomáháme ti, pomoz si
8. *Puellās cūrant*: dívky se starají, starají se o dívky, dívky jsou opečovávány, dívky pečují

11. Převeďte do pasiva

1. Fēminae cēnam parābunt.
2. Poētae saepe vītam agricolārum cantābant.
3. Domina industriam servae laudat.
4. Poētae incolīs fābulam de causā pugnae narrant.
5. Servae fīliam dominae aquā lavant.

12. Převeďte do aktiva

1. Aqua ab incolīs portātur.
2. Fābulae de deīs ā magistrā narrābantur.
3. Dīvitiae ā poētīs saepe nōn cantantur.
4. Puella ā fēminīs adiuvābitur.
5. Pecūnia puellīs ā magistrā nōn dabitur.

13. Převeďte ze singuláru do plurálu nebo naopak

1. Magistrās semper salūtāmus et nōn castīgāmur.
2. Adiuvāte fēminās et puellās!
3. Ab incolā semper salūtāris.
4. Pugnās nōn optābitis.
5. Fābulam male narrant.

14. Škrtněte tvar, který nepatří do řady

laudābās, dabās, probās, servābās
vītās, cēnās, portās, parās, terrās
incolīs, fēminīs, vīllīs, mēnsīs
optā, cantā, viā, narrā

15. K imperativu doplňte vhodné substantivum či slovní spojení ve správném tvaru

aqua, fīlia magistrae, amīcae, silva, puella, fēminae, industria incolārum, vīta, fābula dē bēstiīs, pecūnia

Portāte
Laudā
Salūtā
Servāte
Cūrāte
Adiuvā
Narrāte

16. Najděte tvary, které mohou být substantivy i slovesy

cūrā, cūrae, portās, pugnae, servās, amīcā, servātis, deam, cēnās, pugnā, parās

17. Přeložte a gramaticky určete vyznačená slova

1. **Poētae** dē glōriā incolārum narrant. Dē glōriā **poētae** narrātur. **Poētae** pecūniā nōn dabimus. **Poētae**, cantāte dē vītā fēminārum.
2. Vīlla **industriā** incolārum servābitur. **Industria** agricolārum laudābātur.
3. **Puellīs** cēnam parābimus. Cum **puellis** in silvā ambulābimus.
4. **Serva** in vīllā labōrat. **Servā** servam! **Serva**, adiuvā dominam! Fīliae dominae ā **servā** adiuvantur.

18. Doplňte délky

1. Amicae, properate in silvam.
2. Puellae aqua saepe lavabantur.
3. Aqua ab incolis in villam portabatur.
4. Controversiam nautarum de pecunia non probamus.
5. Propter controversias de aqua pugnabitur.

19. Ze slov vytvořte větu (můžete používat singulár i plurál)

fēmina – filia – parāre – cēna
vīlla – labōrāre – domina – et – serva – adiuvāre
cum – amīca – in – puella – silva – ambulāre
glōria – poēta – magistra – dē – puella – narrāre

20. Přeložte do latiny

1. Básníci opěvovali bitvu proti Peršanům.
2. Otrokyňe připravovaly obyvatelům statku večeři.
3. Dívky nebudou pospíchat do školy.
4. V lese se dobře prochází.
5. Vypravujte dívkám o básnickově životě.
6. Péčí zemědělců bude les zachráněn.
7. Vyprávěly se příběhy o bohyních.
8. Starejte se o dceřiny peníze!
9. Námořníci vyprávěli o zemi Peršanů.

Živá slova

Cogito, ergo sum.

Dum spiro, spero.

Errare humanum est.

Festina lente!

Medicus curat, natura sanat.

Nota bene. (N. B.)

Ora et labora! (sv. Benedikt)

bene	dobře	benefice, benefiční
cōgitō, āre	přemýšlet, uvažovat	
dum	dokud, zatímco, když	
ergō	kvůli, proto, tedy	
festīnō, āre	spěchat, pospíchat	
labōrō, āre	pracovat	laboratoř, laborant, kolaborant
lentē	zvolna, pomalu, klidně	
medicus, ī, m.	lékař	medicína
nātūra, ae, f.	přirozenost, příroda, povaha	naturální, naturel
notō, āre	označovat, poznamenávat, psát	nota, notář, notorik
ōrō, āre	mluvit, prosit, modlit se	orátor, oratorium, orákulum
sānō, āre	uzdravovat, léčit, napravovat	asanace, sanovat, sanitka, sanatorium
spērō, āre	doufat, mít naději	prosperovat, desperát, esperanto
spīrō, āre	dýchat	spirometr, inspirace, konspirace
sum, esse	být (sum „jsem“)	